

Kada István erdélyi püspök.

(1617—1695)

E sorok czélja a Sebestyén András elhunytá folytán († Lőcsén, 1683 augusztus 1-én) megüresedett erdélyi főpapi székeknek élére állított Kada István főbb életrajzi adatait, az eddig róla megjelent téves adatok kiküszöbölése mellett, levéltári kutatások alapján, kellő világításban bemutatni. Ezt annyiival is inkább szükségesnek tartjuk, mert ámbár az akkori politikai és vallási viszonyok Kadát minden lehetőségétől megfosztották annak, hogy ő hivatását betölthesse és mint Erdély püspöke, egyházmegyéje területén hívei fölött joghatóságot gyakorolhasson, mégis kétségtelen, hogy 1685 április 15-ikétől 1695 szeptember 23-án bekövetkezett haláláig, tehát egy teljes évtizeden át, ő volt Erdély katolikusainak törvényes és jogszerű főpásztora.

Kada István született 1617-ben Pásztón, Hevesmegyében.¹ Szülőiről, családi viszonyairól, ifjú éveiben végzett tanulmányairól azonban eddigelé semmit sem tudunk. Az első biztos adat róla már mint 33 éves férfiúról szól, midőn szíve vonzalmát követve a papi pályára lép és mint egri egyházmegyei növendékpap 1650 október 4-én Nagyszombatba kerül, hol az egyetem hittani karának rendes hallgatója lesz. A filozófiát és a teológiát itt elvégezvén, 1654 április 4-én, életének 37-ik évében áldozópappá szenteltek s ugyanazon év augusztus 31-én elhagyva Nagyszombatot, az egyetemi várost, megkezdi működését a lelkipásztorkodás terén. Eddigi életírói Kada első működését az egri egyházmegyébe helyezik.² Kortársa, Szörényi Sándor jezsuita azonban, ki Kadát nemcsak személyesen ismerte, hanem vele, mint az esztergomi főkáptalan egyik oszlopos tagjával, együtt is lakott Nagyszombatban, az új misés Kadáról világosan mondja, hogy ő — mindenestre megyéspüspökének beleegyezése mellett — az erdélyi egyházmegyében, hol ifjú, életerős és tudományosan képzett papokra, főleg azon korban, égető szükség volt, látott hozzá a lelkészkedéshez.

¹ Más adat őt gyöngyösi születésűnek mondja; *Zelliger A.* Egyházi írók csarnoka 216. l.

² *Zelliger A.* i. h.; *Vagner I.* Adalékok a nyitrai székeskáptalan történetéhez 243. l.; *Kollányi F.* Esztergomi kanonokok 291. l.; *Békefi R.* A zirczi, pilisi stb. apát-ságok tört. III, k. 98. l.

Apostoli buzgósága hiveinek tiszteletteljes szeretetét, a más hiten levők ellenszenvét és gyűlöletét vonta magára. Rövid idő alatt oly fokra hágott elleneinek elkéserevése és ádáz gyűlölete, hogy nem elégedve meg azzal, hogy a máshitű katonák már két ízben ejtették fogságba és verték bilincsbe, egyenesen élete ellen törtek. De az ellene tervszerűen folytatott üldözés tetőpontját akkor érte el, midőn őt, mint egy fölhasználható vadat, üldözője utólérvén, halálos csapásával örökre el akarta némítani. A lemészárlatától csodás módon megszabadult, vértanú nem lehetett.¹

Az 1661-ik évben Erdélyből Magyarországra visszatérő Kada eddigi működését elég érdemesnek tekintették, hogy őt, a még működése kezdetén levő fiatal papot, mint kanonokot, a nyitrai ősi káptalan egyik stallumába ültessék.² Kada nyitrai kanonok korában is viselkedése, példás buzgósága és fáradtságot nem ismerő munkaszeretete által rövid idő alatt kivívta magának kanonoktársai osztatlan szeretetét. Tekintélye egyre nőtt s ha kényesebb természetű ügy megoldása került szőnyegre, Kada már előre el lehetett készülve arra, hogy annak helyes elintézése, a káptalan megtisztelő bizalmából, ő rá tekint.

Nyitrai kanonok korából csak pár adat maradt ránk. Így Wesselényi Ferencz nádor 1661 április 4-ikén kelt rendeletére Kada, mint a káptalan kiküldöttje, Viszocsányi Imre nádori biztos társaságában illavai Lászlóffy Jánost és nejét, Chalticzky Borbálát, csalticzi birtokukba beiktatja. Ugyanazon év április 28-án pedig ő előtte és ifjabb Mihály István, kanonoktársa jelenlétében megy végbe az a bevallás, a mely szerint szlavniczai Sándor Gáspár Ürmény határában bírt jobbágytelkeit 400 forintért Szászy János béli apát és olvasókanonoknak s öcscsének, Szászy Istvánnak eladta.³

Alig töltött Kada 3 évet a nyitrai káptalanban, midőn őt, ki éneklőkanonokká lett, a király 1664 július 26-án a Svella György elhalálózása folytán megüresedett s a Boldogságos Szűzről nevezett pásztói apátság apátjává

¹ Szörényi Sándor „Pannonia docta“ című műve 125. lapján Kada erdélyi lelkeszkedéséről így ír: „Stephanus Kada . . . clericalem amplexus statum sacerdotioque initiatus, prima apostolici zeli fecit fundamenta in Transylvania, strenui ac imperterriti inter adversarios parochi perfunctus munere: ubi et agere et pati dura debuit. Bis ab acatholicis militibus captus ac in vincula coniectus, semel nudato iam collo, caput reseccandum furenti exhibuit persecutori. Inde ope divina ereptus, in Hungariam evocatus est.“ — Szörényi idézett művének ma ugyan egyetlen példánya sem forog közkezen s így a *Régi Magyar Könyvtár* sem ismeri, azonban a tudós Kaprinai e művet nem csak használta, hanem abból pontos szövszerinti kivonatokat is készített. E kivonatok a budapesti egyetem könyvtárában őrzött Kaprinai-kéziratok között feltalálhatók. Az általunk idézett részlet a *Kaprinai* gyűjtemény XLIX. k. 125. l. olvasható.

² Szörényi szerint: Inde (t. i. Erdélyből) ope divina ereptus, in Hungariam evocatus, ad canonicatum Nitriensem est promotus.

³ *Vagner* I. Adalékok a nyitrai székeskáptalan történetéhez 243. l.

nevezte ki.¹ Méltán „önérzettel viselhetette a pásztói apát címét, mert, mint főntebb elmondtuk, a napvilágot is Pásztón pillantotta meg“. Az apátságba őt a királyi kamara megbízásából 1665 februárius 17-én Pozsonyban, egyik kanonok lakásán, Tamásfalvy István vezette be számos egyházi és világi jelenlétében.²

Az új méltóság azonban Kádának nem kis gondot okozott, látván, hogy apátsága birtokainak jövedelmét idegenek élvezik. E miatt erdődi Pálffy Tamás egri püspökkel, a pásztói plebánossal és másokkal, kik magukat Pásztó jogos földesurainak tartották, ismételt összeütközése támadt. Belátván, hogy egymaga e visszas állapoton aligha segíthet, orvoslásért nemcsak a legfőbb kegyúrhoz, a királyhoz folyamodott, hanem az apátsági birtokok jövedelmének bitorlói ellen a legnagyobb erélylyel lépett föl.³

Nevezetes fordulópont volt Kada életében az 1676-iki év. Ez évben hagyta el ugyanis ő, az egykori egri egyházmegyei pap, a nyitrai egyházmegyét, hogy a pásztói apáti cím megtartása mellett, mint nógrádi főesperes, 1676 április 23-án az esztergomi főegyházmegye kötelékébe lépjen. Nyolcz év múlva, 1684 május 16-án, gömöri főesperes lett. Mint ilyen, magyar versekben megírta s 1684-ben Nagyszombatban kiadta e városnak Thököly rakoncztalan katonái által 1683-ban okozott pusztulását, mely nemcsak annak majdnem teljes elhamvadását vonta maga után, hanem a város lakói közül is még mintegy 5000 áldozatot követelt.⁴

1685 április 15-én Kadát I. Lipót magyar király a Sebestyén András elhalálózásával megüresedett erdélyi püspökség főpásztorává nevezte ki, vagyis amaz egyházmegye vezetésével bizta meg, a melyben ő pályája kezdetén oly hervadhatlan babért szerzett.⁵ E kinevezés azonban, valamint a XVII. században a magyar királyok által kinevezett valamennyi erdélyi püspökre, úgy Kadára nézve is, pusztá czímadományozásnál egyebet nem jelenthetett. Rómában ugyanis megerősítését kieszközölni nem sikerült. I. Lipót

¹ *Békefi R. i. m. III. k. 507. l.*

² *Ugyanaz. 510. l.*

³ Pásztói apáti működéséről lásd bővebben *Békefi R. i. m. III. k. 99—100. l.*

⁴ *Katona, Historia critica. XXXVI. k. 733. l.* — Ez a műve ismeretlen, legalább a *R. M. K.* nem említi.

⁵ Nos Leopoldus etc. *Memoriae commendamus, tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod nos inducti meritis et virtutibus, morumque honestate, doctrina item et honesta vitae conversatione fidelis nostri nobis dilecti honorabilis Stephani Kada, abbatis Beatae Mariae Virginis de Paszto, et ecclesiae metropolitanae Strigoniensis canonici, quibus ipsum Dei beneficio insignitum et ornatum esse fidedigno plurimorum fidelium nostrorum testimonio singularique recommendatione cognovimus: eundem itaque Stephanum Kada, tanquam personam idoneam et benemeritam, nobisque recommendatam, gratam et acceptam, ad episcopatum Transylvaniensem nunc per mortem et ex hac vita decessum reverendi quondam Andreae Sebesteni, ultimi veri, legitimi et immediati ipsius episcopatus possessoris, de iure et de facto vacantem,*

ugyan sürgette megerősítését, de Róma arról a már nyolcz évtized óta elfoglalt merev álláspontjáról, hogy a magyar király a még jogara alá nem tartozó Erdély fölött főkegyúri jogot nem gyakorolhat s így annak részére püspököt nem nevezhet ki, nem tért le. A több évig tartó levélváltás eredménye Kada nézve sem volt kedvező s a Congregatio consistorialis 1689 februárius 8-iki ülésében az ő megerősítését kereken megtagadta. A Congregatio de progaganda fide azonban 1689 június 27-én tartott ülésében a Kada érdekében tett újabb fölterjesztésre nem zárkozott el az elől, hogy ő apostoli helynöknök nevezessék ki s mint ilyen, szenteltessék püspökké.¹

Kada, ki időközben, 1687 szeptember 17-én, az esztergomi főkáptalanban is előlépett és éneklőkanonok lett, a szentszék e döntése után hét hó múlva, nem ugyan az erdélyi, hanem az augustopolisi püspökség címére Bécsben 1690 februárius 2-án, Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepén, gróf Kollonics Lipót, biboros által püspökké szenteltetett² s ezentúl, mint az agg Széchenyi György primás segédpüspöke, állandóan az esztergomi érsek oldala mellett működött.

Püspökké szenteltetése után Kada a pásztói apátságról ugyan lemondott,³ de az erdélyi püspöki címet nemcsak haláláig viselte, hanem magát, mint a magyar királytól Erdély részére kinevezett püspököt, Erdély jogszerű főpásztorának is tekintette. Kiviláglik ez Kadának a kolozsvári lelkészhez,

authoritate iurispatronatus nostri regii, quod generaliter in conferendis universis regni nostri Hungariae et Partium eidem annexarum ecclesiis ac beneficiis, instar divorum quondam Hungariae regum, praedecessorum nostrorum felicissimae memoriae, optimo iure habere et exercere dignoscimur, eligendum nominandumque et praesentandum, ipsumque episcopatum simul cum omnibus castris, castellis, oppidis, villis, possessionibus, praediis, iuribusque possessionariis, nec non utilitatibus, fructibus, proveniuntibus, redditibus et emolumentis quibuslibet, de iure et ab antiquo ad eundem episcopatum spectantibus et pertinere debentibus, memorato Stephano Kada dandum et conferendum duximus; imo nominamus, eligimus, praesentamus, damusque et conferimus praesentium per vigorem. Quocirca vobis universo clero et populis annotatae ecclesiae Transylvaniensis harum serie firmiter committimus et mandamus, quatenus a modo in deinceps dictum Stephanum Kada pro legitimo et vero Transylvaniensi episcopo, vestroque praelato et dioecetano tenere et recognoscere, ac eidem in omnibus iustis et consuetis rebus ac negotiis debitam obedientiam et reverentiam praestare et exhibere debeatis, ac teneamini. Secus non facturi. Praesentibus etc. Datum in civitate nostra Vienna Austriae, die decima quinta mensis Aprilis. Anno Domini Millesimo sexcentesimo octogesimo quinto, regnorum nostrorum etc. (Magyar Országos Levéltár, Liber Collationum II. kötete 507—8. l.) — Ez a kinevezési okmány kétségtelenül teszi azt, hogy az időnként megjelenő erdélyegyházmegyei hivatalos névkönyvek (schematismus) amaz adata, mely Kada erdélyi püspökségének kezdetét az 1686-ik évre teszi, téves s így az ezentúl 1685-re helyesbítendő.

¹ *Fraknói* Vilmos: A kegyúri jog. 388. l.

² Szörényi szerint: Consecratus est ad ecclesiam infidelium. Tehát nem erdélyi püspöknek szenteltetett föl, miként egyes íróink (*Zelliger* és *Vagner*) tévesen állítják,

³ *Békefi* i. m. III. k. 101, 526. l.

Vízkeleti Zsigmondhoz, 1692 februárius 25-én intézett levele e szavaiból is: „... ide mellékelve Tisztelendőségnek egy meghatalmazványt küldök. Ha ugyanis az ottani nagyságos és nemzetes urak olyasmit határoznának, a mi az erdélyi püspök vagy az ottani egyház kárára válnék, szíveskedjék Tisztelendőségnek nevében az ellen tiltakozni. Kísérje egyszersmind a többi ügymenetet is figyelemmel és ne vegye zokon tőlem, ha arra kérem, hogy a legközelebbi országgyűlés határozatait is velem közölje és pedig latinul, hogy a bíboros úr ő eminentiájával is közölhessem“.¹

Fölszentelt püspök korából három adatunk van: 1691 április 28-án Desirényi, más néven Bolemani Ferencz züllött papot rendjeitől nyilvánosan megfosztja; 1692 januárius 18-án a verekedő zenészek vérontása által megszenteltelenített nagyszombati Szent-Miklós templomban az ünnepélyes kiengesztelés szertartását végzi;² 1692 februárius 25-én pedig a Pozsonyban gyöngélgedő Széchenyi György primás megbízásából Nagyszombatban pásztói apáttá avatja Zolnai Andrást, az apátságban utódját.³

Végrendeletében, mely vallásos buzgóságáról és jó szívéről egyaránt fényesen tanuskodik, egy évenként karácsony előtti napon lelki üdvéért a Mindenhatónak bemutatandó misére 600 aranyforinttal alapítványt tett. Kollonics bíborostól kapott díszes és értékes vörös főpapi süvegét (infula), mely egykor Szelepcsényi érseké volt, az esztergomi főkáptalannak, egyéb egyházi öltönyeit más egyházaknak hagyományozta, többi javainak örököseiként pedig a szegényeket nevezte meg.⁴

Kada, a jeles és buzgó pap, az erélyes és tisztaszívű ember meghalt Nagyszombatban 1695 szeptember 23-án, 78 éves korában.⁵ Hült teteme a nagyszombati sírboltban talált örök pihenőt. Vele sírba szállott Erdély utolsó választott püspöke is.

Dr. Temesváry János.

¹ *Erdélyi Országgyűlési Emlékek* XXI. k. 74. l.

² *Békefi* i. m. III. k. 101. l.

³ *Békefi*: Ugyanott. 103, 535. l.

⁴ U. o. 101. l.; *Kollányi* i. m. 291. l.; *Memoria Basilicae ecclesiae. Strigoniensis.* 160. l.

⁵ Más adat szerint (*Magyar Történelmi Tár* VI. kötet 97. l.) Kada 1695 szeptember 24-én szünt meg élni. Az általunk közölt halálozási nap azonban annál inkább elfogadható, mert Illyés István esztergomi érkanonoknak, Kada kanonok lakása és stalluma közvetlen utódjának naplójából van merítve. (*Magyar Sion* III. k. 818—19. l.)